

מתורתו של צדיק אביר יעקב

משנתו של מרן רבי יעקב אביחצירא זי"ע | על דרך הפשט
לקט דרושים ומאמרים, בכיבוד פשט מצוות התורה וענייני עבודת השי"ת
שנלקטו מכל ספריו הק'

בס"ד, פר' ויקרא תשפ"ה

בית יעקב

נפילת אפים - הקרבת האדם את עצמו

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם (א ב).

חובת העונה בשעת נפילת אפים

אם בכל תפלה נחוצה העונה עד מאד, הרי בתפלת נפילת אפים מוכרח האדם לבוא לפני ה' בעונה גדולה ועצומה. שעם כל המעלות הגדולות שיש לנפילת אפים, וכל הדרגות הנשגבות הבאות על ידה, עם כל זה, בלי שתהיה ביד האדם מדת העונה בשעה שנופל על פניו לפני ה', לא תועיל לו כלום, ושוא שקד שומר. שאם אינו ענו, אין שום משמעות למעשיו, וכלם בטלים ומבטלים. כי איך יתכן שמראה עצמו כאלו מוסר עצמו למיתה על רצון ה', וכל לבו מלא גאווה ונבהות רוח, אין לך סתירה גדולה מזו. ועליו נאמר (בבא קמא גז.) 'אין זה מברך אלא מנאץ'.

הנופל על פניו מתוך ענוה עושה רושם למעלה

על פי האמור מפרש רבנו זיע"א (אלף בינה, מומור כה) את הפסוק (תהלים נא יט): 'זבחי אלהים רוח נשברה', לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה'. כאן מדבר הכתוב על תפלת נפילת אפים, שבה האדם זוכה את נפשו לפני ה' ועושה עצמו קמת. ובכדי שיועיל לו הדבר, זקוק הוא לבוא לפניו בעונה גדולה, ורק כך תהיה נפילתו על פניו ראויה, ותעשה רושם בעולמות העליונים, ותביאנו למעלות הגדולות היוצאות ממנה.

נפילת אפים היא קרבן

וזהו שאמר הכתוב, 'זבחי אלהים' - היא נפילת אפים, ובשעה שאדם זוכה עצמו לפני ה' ומוסר נפשו למיתה, יש לו להרגיש 'רוח נשברה' - מפקע מגאווה ומלא ענוה. ואם יבוא כך, אזי יתקיים בו 'לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה', וירצו מעשיו לה'.

ענין הקרבנות רומז לנפילת אפים

כמו כן, אפשר לפרש בזה את דברי הפסוק האמור כאן בפרשת הקרבנות. גם כאן כונת הכתוב על תפלת נפילת אפים, שהיא קרבן נפש האדם המוסר את עצמו ורצונותיו לה'. ובזה הזכיר האדם שאם רוצה הוא שתתקבל נפשו לרצון, צריך להיות ענו, כדי שתהיה נפשו ראויה וכשרה להקרבה. אך אם יבוא ברגל גאווה, פגול יהיה; טמא ופסול להקרבה, ולא ירצה.

המקריב עצמו קרבן יחשיב עצמו כבהמה

וזה פרוש הפסוק: 'אדם כי יקריב מכם' - כלומר יקריב את עצמו ממש, בשעת נפילת אפים שמקריב בה את עצמו למיתה. ולכן נאמר 'מכם' - שקרבן זה מכם ממש הוא, אחד מכם המקריב את נפשו לה'. אדם זה, החפץ שיחשב קרבנו 'קרבן לה', ועושה עבור כך פעולות של קדשה, צריך להחשיב את עצמו 'מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן' - שאינו נחשב יותר מכל בהמה אוכלת עשב. ומה היא ההנהגה הנובעת מזה? - שיהיו סבלנים ונעלבים כבהמה, ולא ירצו להתנגם בכל מי שפעל להם רעה. וכן דרשו רבותינו זכרונם לברכה (תולין ה) על הפסוק (תהלים לו ז): 'אדם ובהמה תושיע ה'', ונאמר 'אלו בני אדם שהן ערמין בדעת ומשימין עצמן כבהמה'. כלומר, אימתי יושיע ה' את האדם - רק בזמן שעושה עצמו כבהמה, סבלן ועלוב.

נפילת אפים כהלכתה מתקבלת לפני ה'

על זה אמר הכתוב, כי אם תעשו כך, בזה 'תקריבו את קרבנכם' - ירצה ה' בהקרבתכם את עצמכם בשעת נפילת אפים, ויקבל אותו לפניו. ורמז יש כאן, שבת 'תקריבו עולה בגימטריא כחשבון התבות' היא נפילת אפים עם הכולל (718), ללמד שמדבר כאן על תפלת נפילת אפים.

יראת יעקב

התשובה מביאה שלום בשמים ובארץ

אדם כי יקריב מכם קרבן לה' (א ב).

כוח התשובה בכל העולמות

גדול כחה של התשובה, לתקן תקונים נעלים בעולמות העליונים, בחבור השמות הקדושים והספירות העליונות. התשובה מגיעה לדרגות גבוהות, ויש בה חלק עליון ותחתון, ושניהם אחוזים במדות של מעלה. בתשובה זוכה האדם לעשות שלום בכל העולמות, ותקון חטאי האדם מועיל לכל הבריאה כלה, ובכך מגיע כל העולם לתקונו השלם.

תקון שכינה ובינה על ידי התשובה

רבנו זיע"א כותב (שערי תשובה, אות ד), כי דבר זה נרמז בתבת 'תשובה', שהיא ראשי תבות 'תקון שכינה ותקון בינה ה''. הרי לנו שהתשובה המעלה ביותר היא זו המביאה לתקון השכינה שמדתה 'מלכות', ולתקון מדת הבינה ש'שרשה באות ה"א הראשונה משם הו"ה, ובזה יבוא יחוד השכינה השלם.

הפרדת אותיות שם הו"ה במעשי החוטא

כי הנה ידוע שהאדם החוטא גורם במעשיו להפרדת אותיות השם המיוחד - שם הו"ה ברוך הוא. במעשיו נפרדת האות יו"ד הראשונה מן הו"ה שאחריה, וכן נפרדת האות ו"א מן הו"ה שאחריה. ועל כך הכתוב צונו ואומר (שם טז כח) 'ונרנן מפריד אלוף, כלומר, החוטא בנרגנותו גורם להפרדת שמו של אלוף של עולם - הוא הקדוש ברוך הוא.

תקון הפגם בשם הו"ה בכוח התשובה

אכן כשם שנתן כח כה נורא ביד האדם, להפריד את השם בחטאיו, כך זוכה הוא לכח התקון, ועל ידי ששב בתשובה שלמה יכול לחבר בחזרה את אותיות השם הנכבד, ובכך מתקברים ומתחדדים אותיות שם הו"ה ברוך הוא להיות ביוחד גמור בלי שום פגול חלילה.

בעל תשובה מחבר ומיחד שם ה'

כך על דרך זו יתפרש המזמור בתהלים (פרק צא): 'ישב בסתר עליון בצל שדי יתלונן'. מעלות נשגבות אלו בודאי נאמרו על בעל התשובה, שבזכות תשובתו העלאית זכה לשבת תחת כנפי השכינה בצל שמה 'שדי'. ועליו נאמר בהמשך המזמור (פסוק ד): 'כי בי חשק ואפלטוהו, אשגבהו כי ידע שמי' - 'אשגבהו וארומם אותו, בזכות כי ידע שמי' - שיידע ליחד את אותיות שם הו"ה ולחברן קראי בתשובה עלאה שלא יחול בהן שום פגם. ומכיון שזהו עקר ענינה של התשובה, ובזה נעשה התקון העקרי שבה, לכן ישגבהו ה' לבעל התשובה.

ביאור התיבות 'קרבן להו"ה'

למה הדבר דומה, לאדם המקריב קרבן, שנאמר עליו (ויקרא א ב) 'קרבן להו"ה' - כמשמעו, ש'קרבן' בעל התשובה את אותיות הו"ה שיהיו כצורתן בלי שום פגול חלילה. דבר זה נרמז בראשי התבות היוצאים מתבת 'תשובה' - 'והזהר תחזיר השם שלם בשלמות', לומר שעקר ענין התשובה המעלה היא להחזיר אותיות שם הו"ה ולחברן בחבור גמור כאמור, שבכך יהיו בשלמותן קראי וקשורות בקשר אמין.

באור יעקב

וכחש בה ונשבע על שקר

באותה שעה סעד רבנו זיע"א סעודה בבית הרב אביטבול, אליה הזמנו רבנים גדולים ועשירים מפלגים מהעיר לכבוד רבנו האורח. שני הערבים נכנסו לבית הרב אביטבול, פנו אל רבנו ואמרו לו כי הם באים לכאן בפקדת המושל של העיר תאפיללת. רבנו קבל את פניהם ושאל אותם "מה רצונכם?" משפספו לו שני הערבים את כל הספור, אמר להם רבנו: "הנפקד אינו יכול להשבע כאן בחדר, אלא עליו להשבע בבית הכסא, במקום הטנופת", ואז שלח עמם את משרתו כדי שישביע את הנתבע ויראה כי הוא אכן נשבע. המסבין המה ראו כן תמהו, מדוע הזקק הנתבע להשבע דוקא בבית הכסא ולא בחדר בפני רבנו, אבל לא שאלו למוצא פי הרב מפני יראת כבודו.

הנתבע אכן נשבע בבית הכסא ואף אמר את הגסח 'שלוש יהיה לי וכו'. אבל תכף בסיומו להשבע, החלה בטנו להתנפח, הולכת וגדלה עד כי גדלה מאוד, עד שלא היה יכול אפילו לילך ברגליו מבית הכסא ועד מקומו של הרב. הוא בקש שיוליכו אותו מהרה אל רבנו כדי לבקש מחילה ולהתודות על עונו, על שנתן את עיניו בממון חברו, וכך היה. הביאוהו לפני הרב וקבל על עצמו להחזיר את הפקדון אשר הפקד אתו. אז גזר רבנו להוליכו בחזרה למקום שבו נשבע, ולבקש שם מחילה וכן עשה, ואז החלה הנפיחות לרדת עד שחזר לבריאותו לכמו שהיה.

לאחר מכן הגיעו שוב שני הערבים לחדר אל רבנו, ובקשו ממנו מחילה על שהטריחוהו, וכי אז, כאשר המפקיד קבל בחזרה את פקדונו בקש מרבנו שיתחלק עמו בסכום הפקדון, לאות תודה על שסיע לו בהחזרת הפקדון. אלא שרבנו גער בו ושלה אותם מעם פניו, וילכו שני הערבים לדרךם.

בצאתם, בקשו כל המסבים לשמע מפי רבנו את פשר הדברים. אמר להם רבנו: "כן ראוי להיות, מכיון והם מסטרא דמסאבותא וממקור מטנף, לכן שלחתי את הנפקד להשבע במקום הטנופת. כמעשה ידיהם תן להם ועליהם ישוב חרון אף ה'". ויתפלאו כל הרואים מקדשתו של רבנו זיע"א.

בעיר תאפיללת שבמרוקו התגוררו שני ערבים, שהאחד מהם הפקיד אצל חברו סכום ענק של מעות כפקדון. לימים, כאשר הגיע המפקיד לחברו ודרש ממנו את הפקדון, כפר הנפקד בכל המעשה מתחלתו ועד סופו, ואמר למפקיד: "לא היו דברים מעולם! אף פעם לא הפקדת אצלי פקדון ואיני חייב לך מאומה. כלך ממני ואל תוסף לבקש ממני מאומה". ואמנם, חסרון גדול היה לו להמפקיד, שכן כאשר הפקיד את הפקדון אצל חברו עשה זאת ללא עדים, וכיון שכך לא היה יכול להוכיח כי אכן הפקיד אצלו פקדון, ולא היה יכול להוציא ממנו את הפקדון.

ואולם, הוכיח ביניהם הלך וגבר מיום ליום. הלה דורש את הפקדון והלה כופר בדבר מתחלה ועד סוף. הלכו אפוא השנים אל מושל העיר לעמוד לפניו למשפט, כדי שהמושל יפסק ביניהם מי הוא אשר צודק. שמע המושל את שני הצדדים ופסק להם בדינם שעל הנפקד להשבע שלא הפקיד חברו בידו כלום ואז יפטר.

בין תושבי העיר נודע לשם ולתהלה רבנו ה"אביר יעקב" זיע"א, שישמו וקדשתו הלכו לפניו, וכיון שכן, בקש המפקיד ממושל העיר שיוזר על הנפקד להשבע לו אצל הרבי רבי יעקב אביחצירא, מכיון שהרב הזה מפרסם גם אצל הערבים לאיש מופת ועושה נפלאות. הסכים המושל לדברי המפקיד והכריח את הנפקד לילך אצל הרב אביחצירא, והוא ישביע אותו. כאשר הגיעו שני הערבים לביתו של רבנו לא מצאוהו בביתו, שכן באותם ימים הלך רבנו בדרך רחוקה עד לעיר צפרו במרוקו.

הערבי חשב כי המושל יזר לו, מכיון שרוב היהודים לא נמצא בביתו, ואולם, לא כן היה. המושל הכריח את הנתבע (שכפר בפקדון) ללכת עם התובע עד לעיר צפרו, לחפש שם את הרב ולהשבע בפניו. הלך התובע ביחד עם הנתבע עד לעיר צפרו, שם חפשו היכן הרב נמצא, עד אשר מצאוהו מתאכסן בביתו של הרב הגאון מרא דאתרא כמוהר"ר עמור אביטבול זצוק"ל שתורה וגדלה היו מתאחדים כאחד על שלחנו.

קדושת יעקב

נתינת צדקה קדם תפלות שחרית ומנחה

רמזי פרטי הצדקה במצות הקרבת המלח

מעלתה, נתן למצא רמז בפסוק גם לפרטי מצות צדקה, שכבר נתבאר כי גדולה מעלתה קדם שחרית ומנחה. שכן התבות 'כל קרבן מנחתך' עולות בגימטריא כחשבון תבת 'בשחרית' (920), ותבת 'מנחתך' רומזת לפי משמעה על תפלת מנחה. ואת שתי התפלות הללו, 'במלח תמלח' - תכין עצמך בנתינת צדקה לפניך, כדי שיעלו לרצון לפני ה'.

מיתוק הבשר במלח - והארם בצדקה

טעם הדבר שנמשלה הצדקה למלח דוקא, יתבאר על פי מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות ה) "נאמר 'ברית' במלח ונאמר 'ברית' ביסורין... מה ברית האמור במלח, מלח ממתקת את הבשר, אף ברית האמור ביסורין יסודין מרקין כל עוונותיו של אדם". נמצא שעקר ענינו של המלח הוא לתת טעם בבשר ומשמר אותו, ועל כן דומה לו הצדקה, המקימת את האדם ומצילה אותו מכל צרה, כמו שנאמר (משלי י א) 'צדקה תציל ממות, חזכות הצדקה עומדת לו לאדם לעולמי עד ומקימת אותו לנצח, כמו שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים קיב ג) 'וצדקתו עומדת לעד'.

המלח והצדקה נקראים ברית

עוד יש לבאר על פי דברי הגמרא הללו, שהשוואת הצדקה למלח היא ממה שנקרא המלח 'ברית', שכן תבת 'ברית' עם הכולל עולה בגימטריא כחשבון התבות 'זו צדקות' (613).

עיקר מעלת הצדקה בזמן הקרבת הקרבנות

ומסים הכתוב: 'על כל קרבנך תקריב מלח' - כלומר, עקר מעלת הצדקה היא בשעת תפלות שחרית ומנחה, שנתקנו כנגד קרבן התמיד, תמיד של שחר ותמיד של בין הערבים, ובשעות אלו יש להקריב מלח - לתת צדקה המשמרת את התפלה ומקימת את המתפלל.

וכל קרבן מנחתך במלח תמלח ולא תשביח מלח ברית אלהיך מעל מנחתך על כל קרבנך. תקריב מלח (ב יג).

חובת נתינת צדקה בכל עת

כל איש ישראל מחיב מן התורה להעניק מממונו לעניי ישראל, ואף על פי שכבר קים מצוה זו פעם אחת אינו נפטר ממנה, אלא חייב לתן ולחזור ולתן פעמים רבות על פי צרך העני. ואל ידע בעיני האדם בתתו מכספו לאחרים, כי זו היתה כל מטרת קבלתו את הממון מאת ה' מלכתחלה.

מיתוק השכינה בצדקה קודם שחרית ומנחה

אכן, ישנם עתים מיוחדים, אשר בהם חובה כפולה ומכפלת על האדם להשתדל בנתינת צדקה. על כך מביא רבנו זיע"א (מחשוף הלבן) את דברי רבנו האר"י זיע"א (שער הכוונות תפלת השחר, תפלת המנחה ב), הכותב כי השיבות מיוחדת ישנה לנתינת הצדקה קדם תפלות שחרית ומנחה. כיון שבכח מצות הצדקה לתקן את השכינה. כי עקר עבודת האדם בתפלה ובברכות נעשית כדי שתתעלה השכינה הקדושה הנקראת 'צדק'. בזמן שהיא קרויה בשם זה, היא גורמת לדיו קשה, וכלה בגבורות ודינים, אף על ידי התפלות ועשיית צדקות מתמתק הדין - ואז מתוספת בצדק האות ה"א, ונעשית 'צדקה' וחסדים.

ברית מלח רומזת לצדקה

רמז לזה, יש למצא בתבת הצדקות הנכתבת במלוי כזה: ה"י צד"לית קר"ף ו"ו ת"ו. אם נקח את אותיות המלוי בלבד - 'ידילתופיו"ו' - יעלה החשבון בגימטריא כמנין תבת 'מלח' הנכתבת במלוי כזה: מ"ם למ"ד ח"ת (572). מכאן יש ללמד, כי פסוק זה העוסק בברית המלח אשר אינה מתבטלת לעולם מן המזבח, רומז גם למצות הצדקה.